

Een hond is geen zonnebril

Op deze vierde Conferentie Gemeentelijk Dierenwelzijnsbeleid waren beleidsmakers en bestuurders van overheden (vooral gemeenten) en particuliere instellingen bij elkaar om kennis, meningen en ervaringen over dierenwelzijnsbeleid uit te wisselen. *Dagvoorzitter Jan Terlouw* opende met het inzicht dat het beschavingsniveau van een natie af te lezen is aan de manier waarop deze met de zwakkeren omgaat. Dat we speciale wetgeving voor dierenbescherming hebben, zou dus kunnen betekenen dat het beschavingsniveau stijgt. Dat stemt optimistisch. Tegelijk groeien onze kennis en macht, en daarmee onze verantwoordelijkheid. Door al die beweging is het zaak om via conferenties als deze 'bij' te blijven en steeds weer een balans te zoeken tussen de eigen ethiek, de politiek en de wettelijke mogelijkheden.

Twee inleidende sprekers

Gemeenten kunnen als ze dat willen veel invloed hebben op dierenwelzijn.

Henry Kool, waarnemend directeur Agroketens en Visserij, Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I)

Zorgvuldig omgaan met dieren speelt een belangrijke rol in het publieke en politieke debat. Dat blijkt uit de toenemende opkomst bij deze conferentie en bijvoorbeeld uit de discussie over de toekomst van de veehouderij. Veehouderijbedrijven zetten concrete stappen, wat vaak enkele sterren van het Beter Leven Kenmerk oplevert. Ook in het regeerakkoord telt dierenwelzijn mee, denk maar aan de komst van een dierenpolitie. Er gaat binnenkort een nota met speerpunten naar de Tweede Kamer, waarin de prioriteiten van het beleid van de staatssecretaris op het gebied van dierenwelzijn staan verwoord. De wetgeving voor dieren wordt vereenvoudigd. Het chippen van honden voor identificatie wordt in het voorjaar van 2012 verplicht.

Jan Terlouw & Henri Kool

Gemeenten kunnen een rol spelen in deze beweging, bijvoorbeeld via ruimtelijke ordening en het goed regelen van vervoer en opvang van gevonden dieren. Ook kunnen ze initiatief nemen tot een integrale aanpak van verwaarlozing van dieren bij psychosociale problemen van de eigenaar. Dierenwelzijn moet een plek krijgen in het dagelijks professioneel handelen van de gemeentelijke overheid.

Werk samen: gemeenten, provincies, ministeries, onderwijsinstellingen, etc.!

Hans Hopster, lector Welzijn van Dieren, Van Hall Larenstein; onderzoeker Wageningen UR

Hans Hopster

De spreker presenteert statistieken van de conferentiereeks. Er zijn momenteel landelijk 66 wethouders met dierenwelzijn in de portefeuille. De helft daarvan is aanwezig. Dat betekent dat de doelgroep goed is bereikt. De kennisuitwisseling werkt. De gemeente Soest bijvoorbeeld leerde tijdens een eerdere editie van de conferentie over een slimme aanpak van agressieve honden, en paste die met succes toe.

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten zou het onderwerp dierenwelzijn ook op moeten pakken. Op haar jaarcongres vestigde zij de aandacht op de opvoeding van kinderen als manier om de wereld te verbeteren. Buiten spelen vergroot het verantwoordelijkheidsbesef. Voor gemeenten betekent dit: koester kinderboerderijen. Voor provincies: laat de natuur- en milieu-educatie niet sneuvelen.

Het belangrijkste is slim samenwerken. Onderzoek de meerwaarde die de combinatie van gemeenten en provincie kan bieden. Denk aan het onderwijs als partner. Van Hall Larenstein is de grootste opleiding over dieren in Nederland. Studenten van deze opleiding doen met plezier onderzoeksoopdrachten, als stage of als afstudeeropdracht, beide met een duur van 20 weken. Ook is het instituut bereid een dierenwelzijnsnetwerk op te zetten, mits EL&I dit faciliteert.

All work no play

Spel bij zoogdieren is plezierig en vooral ook belangrijk voor de ontwikkeling van het dier.

Louk Vanderschuren, hoogleraar gedragsneurobiologie, Rudolf Magnus Instituut voor Neurowetenschappen van het Universitair Medisch Centrum Utrecht

Een oud Engels spreekwoord luidt: *All work and no play makes Jack a dull boy*. Als je niet werkt en alleen speelt word je een saaie Piet. Een dichteres uit de 18de eeuw voegde eraan toe: *All play and no work makes Jack a mere toy*. Als je alleen maar speelt bereik je niets. Werk en spel zijn beide nodig. Lang werd gedacht dat spel bij mens en dier een soort restverschijnsel was, een geval van 'tijd over' bij vooral jonge dieren, maar spel blijkt een belangrijke functie te hebben. Spel treedt alleen op in een ontspannen toestand, als het dier veilig, gevoed en gezond is. Het komt voor bij alle zoogdieren en sommige vogels en reptielen. Eén voorkomende vorm is sociaal spel: spelen met leeftijdgenoten of oudere dieren (die zich inhouden, om het jonge dier ook eens te laten winnen). Daarmee oefenen dieren gedrag dat ze later nodig hebben.

Spel:

- bevordert de groepscohesie,
- verlaagt stress,
- bevordert de sociale ontwikkeling,
- bevordert de cognitieve ontwikkeling,
- bevordert sociale competentie,
- bevordert flexibiliteit
- bevordert welzijn,
- bevordert overlevingskansen.

Netwerken op de kennismarkt

Actuele ontwikkelingen in dierenwelzijnsland: dierenpolitie & 144 red een dier

EL&I werkt met partners aan de inrichting van de dierenpolitie en 144 red een dier.

Okke van Gelderen, landelijk projectleider dierenpolitie, Korps Landelijke Politiediensten

Jochem Pleijsier, Projectleider convenant dierenhulp en Identificatie en Registratie van honden, Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

De vorming van een dierenpolitie is een belangrijk punt in het regeer- en gedoogakkoord. Er komen 500 dieragenten. Er wordt volop overlegd met partners, zoals de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID). De dierenpolitie zal zich vooral inzetten voor niet-bedrijfsmatig gehouden dieren. Klachten over of problemen met bedrijfsmatig gehouden dieren worden over het algemeen behandeld door de oude Algemene Inspectiedienst (AID), nu de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit (nVWA).

Strafrechtelijke afhandeling van verwaarlozing of mishandeling van niet-bedrijfsmatig gehouden dieren vindt straks vooral plaats door de dierenpolitie, niet meer door de LID. De LID blijft een grote rol spelen in de bestuursrechtelijke afhandeling. Het voordeel van het bestuursrechtelijke 'in bewaring nemen' ten opzichte van strafrechtelijke inbeslagname is dat de kosten bij 'in bewaring nemen' kunnen worden verhaald op de dader.

Voordelen van het instellen van een dierenpolitie:

- Voorheen was het kostenverschil nog wel eens aanleiding voor bestuursrechtelijke afhandeling. Nu wordt gekeken wat het beste is voor het dier.
- Een integrale aanpak met psychosociale hulp en dergelijke wordt gemakkelijker. Dierenkwelling hangt vaak samen met sociale problemen en/of huiselijk geweld. De dierenpolitie kan naar het gezin en zijn problematiek in de volle breedte kijken, ook bijvoorbeeld of kinderen dreigen te ontsporen of op andere wijze de dupe worden. Een dieragent heeft alle normale bevoegdheden van een politieagent.

Een projectgroep buigt zich over *144 red een dier*. Dit wordt een meldnummer, geen alarmnummer. Dat bepaalt onder andere de vereiste reactietijd en de afhandeling. Bij 144 vraagt men door om te beoordelen of de melding terecht is en hoe ernstig deze is. Die expertise wordt opgebouwd met hulp van de Dierenbescherming. De ervaring is dat 75% van de meldingen direct aan de telefoon afgehandeld kan worden. Als er wel iets aan de hand lijkt te zijn, wordt de melding

aangenomen en doorgegeven aan de juiste autoriteit: dierenpolitie, LID of AID. Maar ook later kunnen er nog dwarsverbanden gelegd worden. De dieragent heeft een eigen lokaal netwerk en kan bijvoorbeeld overleggen met een inspecteur van de LID.

Een goede koppeling met dierenambulances en opvangcentra is nodig, maar die wereld is nog te veel versnipperd. Daarom is op 24 oktober een convenant ondertekend om de dierenhulp achter 144 te gaan regelen. Ondertekenaars zijn: het Rijk, de Dierenbescherming, de KNMvD en de Federatie Dierenambulances Nederland. De projectgroep dierenhulp zal in 2012 een advies uitbrengen over vergoedingen van overheden voor vervoer en opvang. Ook wordt een koepelorganisatie opgericht die aanspreekpunt kan zijn voor het Rijk. Vanaf 2012 worden gemeenten bij het advies betrokken voor tijdige afstemming.

Kritische vragenstellers in het publiek vinden het wrang dat momenteel juist zo sterk bezuinigd wordt op gemeentebudgetten, dat de subsidies aan dierenambulances en asielen worden gekort. En waarom heeft de VNG aangegeven niet mee te doen met het convenant dierenhulp? De VNG is niet aanwezig om deze vraag te beantwoorden.

Een vraag vanuit het publiek

Keten dierenhulp

Er is veel onduidelijkheid over verantwoordelijkheden bij vervoer en opvang van gevonden dieren.

Elly von Jessen, programmanager dierenhulp & toezicht, Dierenbescherming

Elly von Jessen geeft meer toelichting over de keten dierenhulp

Een hele keten houdt zich bezig met vervoer en opvang van gevonden dieren. De publieke partijen zijn: politie, gemeente en soms provincie. De private partijen: dierenartsen, dierenambulances, dierenopvangcentra, dierenzoekdiensten en de afdelingen van de Dierenbescherming. Het proces gaat aldus: melding – registratie – transport – veterinaire zorg – opvang.

Onduidelijk is echter wie verantwoordelijk is voor wat. Zwerfdieren zijn in wettelijke zin gevonden goederen. De gemeente is verplicht ze 2 weken in bewaring te nemen. Daarna wordt juridisch gezien de burgemeester eigenaar. Wat moet er dan gebeuren? En als een dier ziek is en geopereerd moet worden, wat dan? Wat zijn de taken van welke instantie? Daarover is veel onduidelijkheid. Een heleboel is niet geregeld. De eigenaar is eigenlijk verantwoordelijk, maar honden hebben niet altijd een chip

en katten nog minder vaak. Hierdoor is de eigenaar vaak moeilijk te traceren. Voor honden wordt chippen vanaf voorjaar 2012 verplicht. Dit zou voor katten ook een goed idee zijn.

De Dierenbescherming werkt mee aan het landelijk dekkend netwerk achter *144 red een dier*, en wil daarmee een landelijke brancheorganisatie zijn als aanspreekpunt voor de overheid. Ook komt er een voorstel voor het inrichten van publiek-private samenwerkingsverbanden en een advies over een redelijke vergoeding voor vervoer en opvang van gevonden dieren. Daar is behoefte aan.

Als van een gewonde hond de eigenaar niet gevonden kan worden, is het onduidelijk wie wat moet doen. Een dierenarts is het aan zijn beroep verplicht te helpen. Vaak betaalt de Dierenbescherming de behandeling dan maar, of de dierenarts strijkt over zijn hart. De financiële inbreng van de private sector is dus erg groot. Als de scheiding tussen de publieke en de private taak duidelijk is, kun je de inzet van mensen en middelen beter reguleren.

Ook op het gebied van minder draagkrachtigen is nog veel te bereiken. Het moet mogelijk zijn dat gemeenten in hun relatie met minima met huisdieren een dierenziektekostenverzekering inbouwen in bijvoorbeeld de uitkering. Dat voorkomt

dat mensen de dierenarts mijden. Ook kun je daarmee het aantal dieren dat iemand houdt beperken, door er een maximum aan te verbinden. De Dierenbescherming hoort het graag als gemeenten hierover willen meedenken.

Diervriendelijk inrichten: natuur & dierenwelzijn in de gemeente

Dieren in de stad ruimte geven kan vaak eenvoudiger en goedkoper dan je denkt.

Fred Haaijen, stadsecoloog, stadsdeel Amsterdam-Noord

Leer van Fred Haaijen hoe je op een praktische manier bezig kunt zijn met dieren in de stad, ook in tijden van bezuiniging! In eerste instantie is een stadsecoloog bezig met primaten, vooral diegenen die hoog op de apenrots zitten, de beslissers. Maar daarnaast leven er nog heel veel dieren in de stad, die voor hen één grote smulrots is. Je kunt heel eenvoudig maatregelen nemen die uitnodigend zijn voor dieren, zonder hoge kosten. De kunst is naar het groen en de bebouwing te kijken door de ogen van dieren. Waar liggen kansen? Denk aan:

- gazons omvormen tot lang gras,
- lang gras gefaseerd maaien,
- snoeihout verwerken in takkenbossen,
- dode bomen laten staan, omgewaaide bomen laten liggen.

Maatregelen die goed zijn voor dieren zijn vaak ook goed voor kinderen én voor het imago van de gemeente. De dierenwelzijnswethouder zet zich in voor mussenkasten bij scholen. De kinderen leren ervan en er is veel publiciteit. Ook een omgevallen boom die je laat liggen, trekt direct spelende kinderen.

Werk samen met partners. Vissen die in de winter dreigen te stikken onder het ijs worden samen met de Hengelsportvereniging weggevangen en verplaatst. Dit kost niet veel. Het is een bundeling van energie. Mensen willen graag helpen. En ook als het niet zo zou zijn: we zijn allemaal verplicht een dier in nood te helpen.

Kennismarkt

Overlast kan een groot probleem zijn. Plagddieren bestaan niet, dierplagen wel. Elk dier kan in grote aantallen een plaag gaan vormen. Wat kun je doen:

- Natuurlijke systemen laten werken. Na het plaatsen van kasten voor slechtvalken nam de duivenpopulatie af.
- Niet dweilen met de kraan open, maar de oorzaak wegnemen. Een rattenplaag ontstaat vaak door rondslingerend voedsel. Ontmoedig het voeren van eenden en het achterlaten van voedsel na de markt.
- De tolerantie van mensen beïnvloeden, zodat ze een groot aantal dieren niet meteen als een plaag ervaren. Predatie in de stad door katten hoort bij het stedelijk ecosysteem.
- Beschutting scheppen voor prooidieren. Plant meidoorns voor vogels; katten gaan daar niet graag in. Een vos in de buurt? Zorg dat de dieren van de kinderboerderij goede hokken hebben.
- Goed overleg plegen met buurgemeenten. Een plaag kan zich verplaatsen.
- Voortplanting bemoeilijken. Ganzeneieren kun je onderdompelen in maïsolie, dan krijgt het embryo geen zuurstof meer en sterft het vroeg. Gun de ganzen wel af en toe een nest van enkele dieren.

Ontwikkelen van dierenwelzijnsbeleid

Gedrevenheid en creativiteit van ambtenaar en raadslid maken een goed gemeentelijk dierenwelzijnsbeleid.

Martin Jansen, beleidsmedewerker openbaar groen, gemeente Heemskerk

Heemskerk heeft expliciet dierenwelzijnsbeleid, dat succes lijkt te hebben. De ingrediënten voor dat succes zijn:

- de combinatie van een gedreven raadslid en een enthousiaste ambtenaar,
- professionalisering van wat de gemeente al doet voor dieren,
- uitbreiding met datgene wat de gemeente als haar taak ziet,
- als gemeente een eigen ethiek ontwikkelen en daarin op creatieve wijze extra stappen nemen.

Een voorbeeld van dat laatste is het beleid ten aanzien van circussen. De gemeente wilde geen circussen met exotische dieren meer, maar had formeel geen mogelijkheden om die vergunningen te weigeren. De oplossing was: een algemene beleidsregel formuleren waarin staat dat er een beperkt aantal vergunningen per jaar wordt verstrekt, en dat de gemeente

actief circussen uitnodigt om naar Heemskerk te komen. De 'goede' circussen worden uitgenodigd. Andere circussen die een vergunning willen aanvragen wordt verteld dat dat geen zin heeft, omdat de gemeente zelf circussen uitnodigt. Daardoor komen er geen aanvragen meer binnen. Dit werkt al 5 jaar goed.

Een ander voorbeeld is dat de gemeente er zelf voor kiest om de opvang van zwerfdieren langer dan 2 weken te waarborgen. Een hond is immers geen zonnebril of ander gevonden voorwerp. Andere beleidspunten zijn onder andere de aanleg van een faunapassage, een diervriendelijk fokbeleid van de kinderboerderij en plaatsing van vogelvides in nieuwbouw.

Vorm een regionaal 'Atelier Dierenwelzijn' voor inspiratie, uitwisseling en samenwerking.
Michelle Schinkel, beleidsmedewerker wijkbeheer, gemeente Heerhugowaard

Inspiratie om ingewikkelde vraagstukken op te lossen haalt de gemeente Heerhugowaard deels uit het pas gestarte gezamenlijke 'Atelier Dierenwelzijn'. Momenteel nemen ambtenaren van 8 gemeenten deel, maar de ambitie is om er zoveel mogelijk gemeenten uit het noorden van Noord-Holland bij te betrekken. Gehoopt wordt dat deze elkaar inspireren en vaker één lijn kunnen trekken in afspraken met partijen. De deelnemers wisselen informatie uit, onderzoeken *best practices*, en zullen in de toekomst mogelijk samenwerken. De aanpak is praktisch. Als eerste onderwerp is de opvang van zwerfdieren besproken. Alleen al het uitwisselen van informatie over ieders aanpak en partners bleek zinvol. De intentie is 2 tot 3 keer per jaar bij elkaar te komen.

Parallele sessie ontwikkelen dierenwelzijnsbeleid

Een gemeente kan besluiten een goede gemeente te zijn.
Nina Cohen, senior beleidsmedewerker dierenethiek, Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Ethiek gaat over de vraag hoe we met dieren behoren om te gaan. Het is breder dan alleen dierenwelzijn. Het kan bijvoorbeeld ook gaan over zaken als vrijheid, autonomie, intrinsieke waarde en verantwoordelijkheid. Hoe de samenleving tegen ethiek en dieren aankijkt is veranderlijk. Over een goede omgang met huisdieren zijn we het redelijk eens. De verschillen van mening spelen vooral als het gaat om dieren die je niet vaak in de ogen kijkt, zoals dieren in de vee-industrie of vissen.

Een ethisch onderzoek behelst 3 stappen:

1. Intuïtie: je hebt een mening, een idee of iets goed of fout is - dat is echter niet meer dan een signaal dat er sprake is van een ethische kwestie.
2. Feiten: onderzoek de feiten die relevant zijn voor het komen tot een ethisch oordeel.
3. Waarden: onderzoek de relevante onderliggende morele waarden.

Na dit ethisch onderzoek wordt het mogelijk om een afweging te maken. Dit is echter nog niet gemakkelijk. Verschillende partijen kunnen verschillend denken over het gewicht van een waarde. Vaak gaat het ook om een afweging tussen het belang van het dier en het belang van de mens. Ethisch onderzoek maakt het proces en de feiten en waarden die een rol spelen inzichtelijker, zodat het gemakkelijker is de vinger op de zere plek te leggen. Het wordt duidelijk waar het meningsverschil zit, zodat dat eventueel opgelost kan worden. Over deze aanpak heeft het ministerie een boekje uitgegeven (zie: Leesvoer).

Ethiek gaat dus over wat goed is en wat niet. Dat is niet alleen relevant voor individuele personen. Ook een gemeente kan besluiten een goede gemeente te zijn.

Verwaarlozing van landbouwhuisdieren en mogelijkheden van de gemeente

Veel dierenleed kan voorkomen worden door veehouders met problemen tijdig te begeleiden.

*Jan Veling, Vertrouwensloket Preventie Verwaarlozing Landbouwhuisdieren
René Lesuis, Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit nVVA*

Het blijkt dat vaak psychosociale problemen ten grondslag liggen aan dierverwaarlozing. Als dit proces vroeg gesignaleerd wordt, en de veehouder goed begeleid, is veel ellende te voorkomen. De gemeente heeft hierin een taak. De boer is immers ook burger. Gemeenten zouden alerter kunnen zijn op signalen en sneller naar een veehouder toe kunnen stappen. Om dit te laten slagen is het nodig dat gemeenten met veehouderijen op hun grond zich organiseren om kennis uit te wisselen en zo problemen eerder te signaleren en aan te pakken. Als gemeenten die rol oppakken is het ministerie bereid dat te ondersteunen. Het ministerie is in samenwerking met de nVWA en LTO bezig een plan van aanpak op te stellen en actiepunten te formuleren.

Diervriendelijke ruimtelijke ordening en paarden

De Sectorraad Paarden wil communiceren en samenwerken met partners.

Wilfred Franken, voorzitter werkgroep ruimtelijke ordening, mest, milieu en duurzaamheid, Sectorraad Paarden

De paardensport is zeer populair. 3% van de Nederlandse bevolking rijdt paard. 6 à 7% is geïnteresseerd in paarden. Er komen daardoor steeds meer paarden. Dat betekent dat je ook al snel te maken krijgt met emoties van mensen rond het welzijn van deze paarden. De Sectorraad Paarden heeft samen met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten een handreiking opgesteld waarin vragen over paarden en ruimtelijke ordening beantwoord worden. Ook heeft de sectorraad een nota opgesteld over het welzijn van paarden en een protocol voor paardenmarkten. De inzet is om samen met partners naar oplossingen te zoeken voor problemen die zich voordoen. De visie is: zolang je dat doet, en open staat voor communicatie met partners, is alles mogelijk.

Wilfred Franken

Frank Dales met het slotwoord

Slotwoord

De Dierenbescherming wil graag

samenwerken met gemeenten om het welzijn van dieren te verbeteren.

Frank Dales, algemeen directeur/bestuurder, Dierenbescherming

Voor hij 4 jaar geleden directeur werd van de Dierenbescherming was Frank Dales 7 jaar wethouder en 6 jaar burgemeester. In al die jaren heeft hij niets voor dierenwelzijn gedaan. Terugkijkend vindt hij dat hij veel kansen heeft laten liggen, voor dieren, maar ook voor zichzelf, want als het publiek iets waardeert is het inzet voor dierenwelzijn. Het onderwerp speelde niet in zijn werkgemeenten, maar de Dierenbescherming bood zich ook te weinig aan als partner. Dat is nu anders. Ze wil graag als aannemer optreden voor allerlei kleinere organisaties, en de verantwoordelijkheid op zich nemen voor een goede kwaliteit van diensten. Ze steekt de hand uit en hoopt dat de deelnemers die willen aannemen, om samen het welzijn van dieren te verbeteren.

GENOEMDE ONDERWERPEN VOOR VOLGENDE CONFERENTIES

Dierenwelzijn in de agrarische sector/landbouwhuisdieren,

meeuwenoverlast,

ganzenoverlast,

plan van aanpak stalbranden van LTO Nederland (verwacht 2012) en de uitwerking voor gemeenten,

kosten van gevonden dieren (in de vorm van een uitgebreide workshop),

presentatie door en discussie met de VNG.

LEESVOER

*Uitgereikt op **usb-stick/pen**, maar ook op te vragen bij de Dierenbescherming.*

- o Dierenbescherming
 - DB-Jaarverslag 2009
 - Nota aanbevelingen gemeentelijk dierenwelzijnsbeleid
- o Lectoraat Welzijn van Dieren
 - Brochure GKC Samen kennis maken
 - Leaflet DWW
 - Leaflet Lectoraat Welzijn van Dieren
- o Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
 - Ethiek in beleid - waarden wegen met gevoel en verstand
- o 2011-9 Handige lijst van instanties gemeentelijk dierenwelzijnsbeleid
- o 2011 - 9 Lijst portefeuillehouders dierenwelzijn
- o Verslag 2008, 2009, 2010 conferentie gemeentelijk dierenwelzijnsbeleid

Kennismarkt

U kunt tevens meer informatie vinden op de **usb-stick/pen** van de plenaire & parallelle sessies :

- ❖ Diervriendelijke ruimtelijke ordening & paarden o.a.:
 - Gids voor Goede Praktijken
- ❖ Diervriendelijke ruimtelijke ordening & wilde dieren o.a.:
 - VNG artikel natuur in de stad
- ❖ Keten dierenhulp o.a.
 - Dieren EHBO
- ❖ Ontwikkelen dierenwelzijnsbeleid o.a.:
 - Verscheidene nota's dierenwelzijn uit gemeenten
- ❖ Verwaarlozing bij landbouwhuisdieren o.a.:
 - Vertrouwensloket

Verder is er veel achtergrondinformatie over de instanties/onderwerpen die te vinden waren op de kennismarkt.

Een netwerkmomentje

*Deze conferentie werd georganiseerd door:
Dierenbescherming
Lectoraat Welzijn van Dieren
Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie*

Verslag: JT&P Communicatie, Monique Janssens